

۲۴ ۵۵ ۳۴۸

تاریخچه پزشکی

به زبان ساده

نویسنده: مارک جکسون

مترجم: یاشار محمدزاده

www.ketab.ir

انتشارات سبزان

سرشناسه	: جکسون، مارک، ۱۹۵۹-م. Jackson, Mark, 1959
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخچه پزشکی به زبان ساده / نویسنده مارک جکسون؛ مترجم یاشار (مهدی) مجتهدزاده.
مشخصات نشر	: تهران: سبزان، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۶ ص.
شابک	: 978-600-117-740-8
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: The history of medicine : a beginner's guide, 2014
موضوع	: پزشکی — تاریخ
شناسه افزوده	: مجتهدزاده، مهدی، ۱۳۶۰ - مترجم
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۱R
رده‌بندی دیویی	: ۶۱۰/۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۵۱۱۴۳۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیبا

سبزان

میدان فردوسی - خیابان موسوی (فرست) - سنبل ۵۴ - تلفن: ۸۸۸۴۷۰۴۴ - ۸۸۳۱۹۵۵۸

تاریخچه پزشکی

به زبان ساده

- نویسنده: مارک جکسون
- مترجم: یاشار مجتهدزاده
- ناشر: سبزان
- خدمات نشر: واحد فنی سبزان
- ۸۸۳۴۸۹۹۱ - ۸۸۳۱۹۵۵۷
- نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
- تیراژ: ۵۰۰ نسخه
- قیمت: ۲۴۴.۰۰۰ تومان
- چاپ و صحافی: واژه

فروش اینترنتی از طریق سایت آی‌آی‌کتاب www.iiketab.com

ISBN: 978-600-117-740-8

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۷-۷۴۰-۸

فهرست مطالب

مقدمه ناشر.....	۵
درباره نویسنده.....	۱۱
مقدمه.....	۱۳
فصل ۱: تعادل و جریان: دنیای باستان.....	۱۹
فصل ۲: رژیم غذایی و مذهب: طب قرون وسطی.....	۴۷
فصل ۳: بدن و کتاب: زمانهای پزشکی؟.....	۷۳
فصل ۴: بیمارستان و امید: عصر پزشکی.....	۱۱۱
فصل ۵: علم و جراحی: پزشکی در قرن نوزدهم.....	۱۵۱
فصل ۶: جنگ و رفاه: دنیای مدرن.....	۱۹۳
جمع‌بندی.....	۲۳۵
جدول زمانی.....	۲۳۹
نمایه.....	۲۵۳

دانایی توانایی است

در دنیایی که همواره در پی پیشرفت است و هر لحظه، مرزهای آگاهی و دانش یکی پس از دیگری فرو می‌ریزد و بر شگفتی‌هایش افزوده می‌شود و حجم عظیم ناآگاهی‌هایمان بیش از پیش نمایان می‌شود، همگی با این حجم از تحولات و پیشرفت‌های علم و فناوری کاری دشوار می‌نمایند. شاید یکی از راه‌ها برای دستیابی به این مهم، ترجمه و نشر کتاب‌های علمی باشد تا از این طریق، گامی ناچیز در راه اعتلای دانش همگانی و آشنایی با دستاوردهای جدید علمی در اقصی نقاط جهان برداشته شود.

بر کسی پوشیده نیست که یکی از آسان‌ترین و بدیهی‌ترین راه‌های آشنایی با پیشرفت‌های علمی، مطالعه کتاب‌هایی از این دست است تا علاوه بر افزایش آگاهی، از تجربیات ارزنده همه دانشمندان و نویسندگان هم‌عصرمان یا آنانی که پیش از ما زیسته و میراث ارزشمندشان را برایمان باقی گذاشته‌اند، بهره ببریم.

انتشارات سبزان، با نشر کتاب‌های متنوع علمی عامه‌پسند و حتی‌الامکان به‌روز، تلاش دارد تا در این مسیر، یاریگر علاقه‌مندان به کتاب و علم باشد. در این راستا، سعی‌مان بر این است که از زحمات و تجربیات نویسندگان و مترجمان در رشته‌های مختلف بهره ببریم، و جا دارد در اینجا از همه آنان تقدیر و تشکر کنیم.

بدون شک، به منظور رشد و اعتلای این مجموعه از کتاب‌ها و افزایش کیفیت عناوین، به یاری و مشاوره همه فرهیختگان نیاز داریم. دستان را به سوی شما دراز می‌کنیم و به‌جد می‌خواهیم ما را از انتقادات و راهنمایی‌هایتان بی‌نصیب نگذارید چرا که بدون شلاق نقد، هیچ فولادی آبدیده نخواهد شد.

سر جیمز مکنزی

«کار اصل قلب عشق ورزیدن است.»

www.ketab.ir

«مارک جکسون مثل همیشه دیدگاهی انسانی و بسیط از گذشته ارائه کرده تا دید ما را به آینده روشن‌تر کند. کتاب مقدمه‌ای فوق‌العاده راجع به تاریخ پزشکی دارد و خواندن آن در دورانی که دانشمندان علوم انسانی پزشکی برای اولین بار به همکاری تنگاتنگ با سایر دانشمندان و اطبا به‌جهت تأثیرگذاری و بهبود عملکرد پزشکی و روش‌های درمانی پرداخته‌اند بسیار ضروری و مفید است.»

جین مک ناوتن^۱ استاد علوم انسانی پزشکی دانشگاه دورهام

«متن کتاب بسیار سلیس، روان و آموزنده است و به روشی سریع و شگفت‌انگیز به خواننده (و همچنین دانشجویان تاریخ پزشکی) امکان درک بهتر مسائل اخلاقی و فرهنگی را که در تعاملات روزمره مراقبت‌های بهداشتی با آنها مواجه هستند فراهم می‌کند.»

سندرا گیلمن^۲ استاد برجسته علم و هنر لیبرال دانشگاه اموری

«مارک جکسون در این کتاب کوچک درک و فهم ما را از نظریات و روش‌های عملی پزشکی به کلی تغییر داده است.»
جوآنا بورک^۱ استاد تاریخ کالج بیربک دانشگاه لندن

«این کتاب پر جنب و جوش و سهل الوصول یک منبع جدید و هیجان‌انگیز است، چراکه اهمیت مطالعه تاریخ پزشکی و عوامل تعیین‌کننده آن و نیز تأثیرگذار بر آن و همچنین موضوع سلامت در طول زمان را به دانشجویان این رشته گوشزد می‌کند.»

لیندا برایدر^۲ استاد تاریخ دانشگاه اوکلند

www.ketab.ir

درباره نویسنده

مارک جکسون فارغ‌التحصیل رشته پزشکی است. اما در کنار جذابیت‌هایی که این رشته برای او داشت، کنار آمدن با نیازهای روانی و جسمانی مرتبط با درمان‌های بالینی را بسیار دشوار یافت. او در نگارش این کتاب فرصتی فراهم آورد تا دو جنبه مختلف، اما مکمل زندگی‌اش را به هم پیوند دهد: عشق و اشتیاق به علم و طب از یک سو، و تعهد به تاریخ و علوم انسانی از سوی دیگر.

جکسون، پس از تکمیل پایان‌نامه دکترای در پزشکی قانونی، مسیر جدیدی را انتخاب و شروع به کاوش عمیق تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در دانش پزشکی و تجربیات شخصی از موضوع سلامت و بیماری کرد.

مقدمه

تنها با اتخاذ روش‌های تاریخی به‌سادگی می‌توان بسیاری از مشکلات را در حوزه پزشکی مرتفع کرد.

ویلیام اوسلر^۱، کتاب اکوانیمیاس^۲، ۱۹۲۸

در تمام مراحل زندگی به‌نوعی تحت تأثیر پزشکی هستیم و مهم نیست که در یک جامعه غربی شلوغ با امکانات پیشرفته و ابزارهای تشخیصی و درمانی مدرن زندگی می‌کنیم یا در یک روستای دورافتاده با مراقبت‌های بهداشتی کمتر رسمی، کمتر مداخله‌گر و کمتر تجاری. بدون شک این پزشکی - و نه دین یا قانون - است که نحوه تولد، کیفیت زندگی و سهولت یا سرعت مرگ ما را معین می‌کند. جوامع پیشرفته به‌طور فزاینده‌ای درگیر چالش‌های مزمنی مانند سرطان، بیماری‌های قلبی، انواع آرتروزها، چاقی و افسردگی هستند و تا پایان عمر به‌شدت به امکانات پزشکی برای رسیدن به یک زندگی نسبتاً شاد، سالم و مولد متکی هستند.

با توجه به میزان نفوذ در ابعاد جسمانی، روانی و حتی معنوی زندگی انسان جای تعجب نیست که پزشکی قلمرو وسیعی را در زندگی بشر به خود اختصاص داده باشد. در آستانه قرن بیست‌ویکم پزشکی حوزه‌های وسیع‌تری را در بر گرفت از جمله حفظ

سلامت و پیشگیری از بیماری‌ها؛ توسعه روش‌های جدید تشخیصی و جراحی برای شناسایی و حذف تومورها؛ ترمیم استخوان‌های شکسته یا بازگرداندن جریان طبیعی خون به قلب بیمار؛ فرمول‌بندی سیاست‌های طراحی‌شده برای حفاظت از سلامت عمومی و جهانی؛ استفاده از روان‌درمانی به جهت کاهش افسردگی و اضطراب و همچنین ارتقای سطح شادی، ارائه خدمات رفاهی و پزشکی، حمایت از مادران و نوزادان و در نهایت تسکین درد و ناتوانی‌های جسمی.

در گذشته حوزه مداخلات پزشکی از این هم گسترده‌تر بود. پزشکی - چه در فرهنگ غربی و چه شرقی - موضوعات مختلفی از جمله مذهب، جادوگری، کیمیاگری، طالع‌بینی و نجوم و همچنین استفاده از داروهای گیاهی، آیین‌های شفابخش، قربانی و پیشکش به خدایان و از بین بردن فقر را نیز شامل می‌شد. مراقبت‌های بهداشتی نه تنها در مؤسسات تخصصی مانند بیمارستان‌ها، نواخانه‌ها، صومعه‌ها و آسایشگاه‌ها، بلکه به عنوان بخش مهمی از جامعه، میدان جنگ و حتی خانه‌های مردم عادی نیز ارائه می‌شد. در چنین محیط‌های متنوعی مشاوره و درمان را عموماً گروهی از کارورزان بر عهده داشتند که اغلب به روش‌های کاملاً متفاوتی آموزش دیده بودند و دانش و مهارت‌های کاملاً متفاوت اما معمولاً مکملی داشتند. مردم - چه در زمان سلامتی و چه در دوران بیماری - برای کمک گرفتن سراغ شمن‌ها، پیشگویان، کشیشان، ماماها، پرستاران، پزشکان، جراحان، داروسازان و همچنین افراد متفرقه‌ای مانند درمانگران قلبی و دوره‌گرد و یا داروسازان کلاهدار می‌رفتند. به لحاظ تاریخی، پزشکی هیچ‌گاه یک حوزه منسجم و یکپارچه از علم و عمل نبوده با این حال همواره جنب و جوش فراوان و تمایل به تنوع و کثرت‌گرایی در آن به چشم خورده است.

یکی از چالش‌های مهم تاریخ پزشکی توجه به این موضوع مهم است که علم طبابت - چه در نظریه و چه در عمل - و همچنین توزیع الگوهای بیماری، ریشه در بسترهای عمیق اجتماعی دارد و همین امر تشخیص مرز میان پزشکی و خود جامعه را به شدت دشوار می‌کند. عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در تمام اعصار تاریخ

همواره بر ظهور، گسترش و کنترل بیماری‌های عفونی و غیرعفونی تأثیرات اساسی داشته‌اند. پزشکی در عین حال یک تلاش اجتماعی برای انعکاس هنجارها و انتظارات بیماران و سیاستمداران بوده و بر اعتقادات، آداب و رسوم و همچنین بیم و امید افراد سالم، بیمار و حتی درمانگران آنها نیز تأثیرات زیادی داشته است. حتی در عصر مدرن زیست‌پزشکی، زمانی که ظاهراً علم دیدگاهی عینی‌تر از سلامتی و بیماری، دانش علمی، روش‌های بالینی و مراقبت‌های بهداشتی ارائه کرده سیاست‌های مرتبط با آن را همچنان عوامل اجتماعی، فرهنگی و همچنین مصالح سیاسی تعیین می‌کنند.

در دوران اخیر تمایل «تقریباً آگاهانه‌ای» برای تمایز میان علوم انسانی با سایر علوم شکل گرفته، گویی آنها برنامه‌ها و سازوکار متفاوتی دارند یا فرهنگ‌های فکری کاملاً متفاوتی را تشکیل داده‌اند. در حالی که به نظر می‌رسد پزشکی و سایر علوم گزاره‌های قابل اعتمادتری برای معاینه‌های طبیعی ارائه می‌دهند، علوم انسانی غالباً با موضوعات ذهنی و غیرقابل تأیید از جمله‌های زندگی شخصی و عمومی سروکار دارند. مطالعات تاریخی، فلسفی و یا ادبی نمی‌توانند به پزشکی و سایر علوم اغلب از پیگیری‌های بالینی، بهبود سیاست‌های بهداشتی و درمان‌های مؤثر جدا شده‌اند. به چند دلیل مهم تحمیل تمایز میان پزشکی و تاریخ یک اشتباه بزرگ است. در وهله اول، مفاهیم تاریخی همواره بخشی از تکامل روش‌های بالینی بوده‌اند. دانشجویان پزشکی - از دوران باستان تا عصر مدرن - یاد گرفته‌اند که تاریخچه بیمار را از دیدگاه‌های مختلف بررسی کنند: علائم فعلی؛ سابقه بیماری، حرفه‌ای و اجتماعی بیمار و همچنین سوابق خانوادگی (بیشتر در حوزه ژنتیک). به همین جهت سوابق شخصی و بیولوژیکی به همراه سوابق جمعی و روانی نقش بسیار اساسی در تشخیص دقیق بیماری و تدوین مناسب سیاست‌های درمانی ایفا می‌کنند. دوم اینکه همان‌طور که هم مورخان و هم پزشکان به آن اشاره کرده‌اند تاریخ وسیله‌ای است برای آموزش، الهام‌بخشی و انسان‌سازی دانشجویان پزشکی و پرستاری که ممکن

است به دلیل قرار گرفتن مستمر در معرض بیماری و مرگ تسلیم اثرات بی‌رحمانه و گاهی وحشیانه این حرفه شوند.

موضوع بحث برانگیزتر آن است که تحقیقات در حوزه علوم انسانی پزشکی به ما این امکان را می‌دهد تا قدرت و محدودیت‌های این رشته را به درستی تشخیص دهیم و موانع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی - و نه صرفاً فنی - بر سر راه ارتقای سلامت و پیشگیری از بیماری‌ها را به رسمیت بشناسیم. با کاوش در جنبه‌های انسانی پزشکی و ردیابی و توسعه نظریه‌ها، سیاست‌ها و نهادهای طبی در طول زمان می‌توان شیوه‌ای را معرفی کرد که در آن جریانات تاریخی گسترده‌تری بازتاب داده شوند و ساختارهایی را آشکار کرد که تجربیات ارزشمندی از سلامتی و درمان بیماری‌ها در زندگی انسان ارائه دهد. علم می‌تواند بسیاری از سازوکارها و الگوهای زیربنایی سلامتی و بیماری را کشف کند در حالی که علوم انسانی به‌طور مؤثری می‌توانند به تجربیات ما از تاریخ معنی دهند. بنابراین تاریخ پزشکی و علوم انسانی گسترده‌تر مانند علوم زیست‌پزشکی می‌تواند بخش جدایی‌ناپذیری از تلاش ما برای دستیابی به سلامتی و خوشبختی باشند.

مورخان به شیوه‌های گوناگون به تاریخ پزشکی پرداخته‌اند. برخی از این علما روی روایت و تجلیل از اکتشافات بزرگ پیشگامان در این زمینه و یا سلامت و بیماری شخصیت‌های مهم تاریخی تمرکز کرده‌اند. از میان این داستان‌های نوآورانه و مترقی کارهای دانشمندانی چون بقراط^۱، جالینوس^۲، ابن سینا^۳، آمبروز پاره^۴، آندریاس و سالیوس^۵، ویلیام هاروی^۶، ادوارد جنر^۷، جان اسنو^۸، ایگناز سملوویز^۹، فلورنس

-
1. Hippocrates
 2. Galen
 3. Ibn Sina
 4. Ambroise Pare
 5. Andreas Vesalius
 6. William Harvey
 7. Edward Jenner
 8. John Snow
 9. Ignaz Semmelweis

نایتینگل^۱، جوزف لیستر^۲، لویی پاستور^۳، رابرت کخ^۴، الکساندر فلمینگ^۵ و بسیاری دیگر نقش محوری دارند. شنیدن چنین داستان‌هایی از موفقیت و پیشرفت خالی از لطف نیست: این بزرگان سهم فوق‌العاده‌ای در پیشبرد علم پزشکی و نقش برجسته‌ای در تاریخ بشریت داشتند و به‌طور درخشانی اهمیت این علم را در زندگی انسان به منصه ظهور رسانده‌اند. با این حال برخی از این مورخان در بسیاری موارد دستاوردهای مردان را بر زنان، سنت‌های غربی را بر شرقی و عوامل بیولوژیکی و فناوری را بر مسائل اجتماعی و فرهنگی ارجحیت داده‌اند.

در مقابل، مورخان اجتماعی از بیان این فتوحات فاصله گرفته و رویکردی را اتخاذ کرده‌اند که بیشتر بر اقتضای تاریخی علم پزشکی و ویژگی‌های فرهنگی تجارب سلامتی و بیماری تأکید دارد. در این رویکرد هیچ حقیقت بنیادی یا ماندگاری وجود ندارد که در انظار کشف شدن توسط دانشمندان و پزشکان روشنفکر باشد؛ در عوض دانش و عمل همواره در حال تغییر و وابسته به عوامل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در نظر گرفته می‌شوند. چنین رویکردی در گذشته توانسته است به‌طور مؤثری عوامل اجتماعی مرتبط با سلامتی و بیماری را نشان دهد؛ با این حال این مورخان حس اهمیت و فوریت نهفته در این علم را از دست داده و این موضوع مهم را نادیده گرفته‌اند که مردم هر جامعه‌ای چه در گذشته و چه در حال برای رسیدن به یک زندگی بهتر معمولاً به علم پزشکی وابسته هستند.

این کتاب از جهات مختلف سعی در اتخاذ یک رویکرد میانه در این فرمول‌بندی‌های متمایز و گاه متضاد تاریخی را دارد. با توجه به اینکه گذشته مبهم و ناشناخته و یا حداقل برای درک مستقیم غیرقابل دسترس است، تمام گزارش‌های مربوط به تاریخ پزشکی به دیدگاه دقیق نویسنده و یا گزینش و تجزیه و تحلیل منابع

-
1. Florence Nightingale
 2. Joseph Lister
 3. Louis Pasteur
 4. Robert Koch
 5. Alexander Fleming

خاص بستگی دارد. با توجه به تحصیلات من در زمینه پزشکی و حرفه‌ام به‌عنوان یک مورخ، فصل‌های این کتاب را بر این باور طراحی کرده‌ام که تاریخ پزشکی و علم زیست‌پزشکی ابزارهای مکمل یکدیگر برای ارتقای سطح سلامت مردم در سراسر جهان هستند. تاریخ نه تنها عناصر دخیل در تداوم و تغییر نظریه‌ها و روش‌های علمی پزشکی را آشکار می‌کند، بلکه رابطه میان تجارب شخصی از بیماری، دانش علمی بدن و ذهن و همچنین عوامل اجتماعی گسترده‌تری را که بر درک ما از سلامتی و بیماری تأثیرگذارند نشان می‌دهد. به‌علاوه تحقیقات تاریخی به‌وضوح تغییر نگرش درباره تعاملات پیچیده میان پزشکان و بیماران و عوامل ظهور بیماری‌ها را نشان می‌دهند. اصطلاح تاریخ پزشکی گستره جغرافیایی و زمانی وسیعی را در بر می‌گیرد، بنابراین سعی کرده‌ام این روایت‌ها را براساس طرز فکر شخصی و علایق بالینی خود ارائه کنم. با این حال تلاش کرده‌ام تا سنت‌های پزشکی شرق و غرب را در این روایات منعکس داشته باشم تا بتوانم میان شیوه‌های مرسوم و روش‌های جایگزین تمایز قائل شوم. همچنین شباهت‌ها و تضادهای میان دانش تخصصی و دانش غیررسمی را کشف کنم. هدف اصلی من از نگارش این کتاب طرح این موضوع مهم بوده که مرز میان سلامتی و بیماری، علوم انسانی و سایر علوم و همچنین گذشته و حال، از آنچه تصور می‌کنیم باریک و باریک‌تر شده است.